

Középülettervezés 2.

A tárgy megújítása az órák (újra) definiálásával és kifeladatok beépítésével

2016 tavaszi félévében a BME építészmérnök karán a Középülettervezés 2. tantárgy egy tankörét vezetjük Sugár Péterrel és Szabó Péterrel, akinek kutatási programja e féléves tervezési tárgy megújítása. Ebbe a programba csatlakozva az órák felépítését, tematikáját együtt határoztuk meg.

A félév részletes kitalálásakor a tervezés menetének megismertetésén kívül egyértelmű célként fogalmaztuk meg a diákok megszólalási és véleményformálási képességeinek javítását, ezért az órák nemcsak konzultációk sorozata, hanem otthoni feladatok közös bemutatása és órai feladatok (egyéni és csoportos) végrehajtása, azok megbeszélése.

A félévben végrehajtott kísérleti órai és otthoni feladatok leírása és értékelése az alábbiakban napló szerűen olvashatók.

2016. 02. 15. - Bemutatkozás

Ma, a félév első óráján bemutattuk (Szabó Péter és én) a diákoknak a saját, középülettervezés félévben készült tervünket. Mindkettő több, mint 10 évvel ezelőtt készült, azonos funkcióval (könyvtár), azonos tankörben, azonos mester keze alatt (Balázs Mihály). A két terv természetesen sokban különbözött, azonban a koncepció bemutatásakor mindketten a tervekről leolvashatatlan tervezési folyamatról, korábbi fázisokról, érzéseinkről beszéltünk. Ez által a diákok nagyjából megismerték akkori gondolkodásunkat, mai véleményünket akkori önmagunkról. Az elhangzott mondatok erősek voltak, sok esetben halló fülekre találtak: néhány héttel később, mikor egy konzultációkor megpróbáltam elmagyarázni a helyszínrajzi verziók készítésének fontosságát és a helyszínrajz rajzolásának hatásmechanizmusát, az egyik diák csillogó szemmel kérdezett vissza: „Ja, úgy, ahogy te csináltad még nagyon rég?!” Igen – válaszoltam.

Órai feladatként azt adtuk fel, hogy mindenki válasszon egy középületet, melyet szeret és ismer, majd (szabadon választott technikával) jelenítse meg az épület metszetét. A feladatra 45 percet adtunk, utána közösen beszéltük meg és értékeltük a feladatot egy kis játék formájában: a készítő elmesélte, hogy miért ezt az épületet választotta, mi tetszik benne, mi a kötődése hozzá. Mi, többiek az asztalt körül állva hallgattuk, majd tippelni lehetett, hogy mi lehet az épület.

Főleg külföldi példákat hoztak a diákok, sok közülük valóban kitalálható, megfejthető rajz volt. Főleg európai sztárépítészek (pl. Siza, Koolhaas, Zumthor stb.) netről ismert épületeit, vagy a saját szülővárosban lévő kisebb, személyes kötődéssel rendelkező közintézményeket (iskola, művelődési ház) választottak.

A feladat célja az volt, hogy mindjárt a félév elején a téri gondolkodás kerüljön előtérbe, illetve, a tanulság, miszerint egy ház jellemző metszete éppoly jól leírhatja az egész házat, mint az alaprajza.

2016. 02. 22. – A helyszín

A mai óra előtti hétvégén a diákok a tervezési helyszíneket járták be. Azt a feladatot adtuk nekik, hogy hozzanak/készítsenek a helyszínről egy hangulatot, mely

jellemző, számukra megragadó, és ha lehet, nem fotó. Közben természetesen a tervezési helyszín kiválasztása is feladat volt a megadott öt telek közül. A diákok ma mutatták be a hangulatokat.

Volt aki zenét hozott a Duna hullámairól videóval; volt, aki köveket tett ki az asztra, volt aki festményt. Többen vizet hoztak a patakából, vagy a folyóból. Ebből a sorozatból a legérdekesebb: mindkét vízből hozott egy üveggel, lerakta és azt mondta: „A Duna vize láthatóan koszosabb, mint a patak vize. Én a tiszta dolgokkal szeretek foglalkozni, ezért a patakparti telket választom”.

A hozott hangulatok később több hallgató számára is tervezési alapként, megvalósítandó célként tételeződött, illetve ez által a helyszínt nemcsak látványával, de személyes kötődést kialakító műalkotással is megtámogatták. Így erőteljesebb viszony jöhetett létre a hely és némelyik diák közt.

2016. 02. 29. – Funkcióízlelgetés

Ma azt kértük a diákoktól, hogy válasszanak (keressenek) a kiszemelt funkcióhoz hasonló méretű és funkciójú épületet és készítsék el a funkcióelemzését. Természetesen részletesen kifejtettük, hogy mit értünk ez alatt: az épület tereinek funkcionális elrendezését rajzoltattuk újra. A feladattól azt vártuk, hogy a saját épületük által tartalmazandó funkciók nem a kiadott programlista és négyzetméterek személytelen információhalmazából kell, hogy kialakuljanak, hanem az előkép működésének megértéséből származó tapasztalatok által pontosított/átírt/újra írt funkciócsoportok kerüljenek a gondolkodás homlokterébe.

Ez a feladat egyrészt az előkép fogalmát mélyítette el (nemcsak a neten talált tetszetős kép alapján szeretik meg és választják az adott házat, hanem a működés szépségét is felfedezhetik), másrészt a funkciókép kialakítása fokozatossá válik az által, hogy egy jól működő ház térsorait analizálják.

2016. 03. 05. – Beépítésvázlatok csoportban

A mai órára az azonos helyszínt választó diákok csoportban elkészítették a helyszín makettjét otthon; az órán ugyanebben a csapatfelosztásban beépítési vázlatokat készítettek rajzban és tömegmodellben, melyeket az elkészült helyszínmaketre helyezve egymás után mutattak be, és közösen értékeltünk. Az összehasonlítás azért volt érdekes, mert a diákok különböző funkciókat tervezve alakítottak ki közösen beépítés verziókat, ez által megfogalmazzuk az egyes funkciók közti különbségek helyszínrajzi vetületeit.

A megbeszélés tanulságaival felvértezve indulhatott az otthoni munka; a funkciósema és a helyszín egymásra vetítése közösen történt meg, így jóval nagyobb arányú tanuláshalmazt adva át minden hallgató számára, mintha csak személyes konzultációkor került volna elő ez a kérdés.

2016. 03. 07. – Első koncepcióterv bemutatás – egyéni vélemény

Ma az első koncepcióterv bemutatására került sor, a tanszéki kiírásnak megfelelő 500 – as léptékű helyszínrajzot és vezérszínti alaprajzot, valamint közösen készített terepmaketre helyezhető tömegmodellt kértünk. A diákok a falra tűzték a terveiket A3-as lapokon és bemutatták néhány szóban a tervet. Azt kértük, hogy az előzőleg prezentált hallgató véleményezze a tervet először, azt gondolva, hogy ezzel a kritikai érzék és a véleményformálás bátorsága fejleszthető.

A feladatot bár mindenki végrehajtotta, de nagyon kevesen fogalmaztak meg kritikát a másik tervével kapcsolatban. Többnyire alibimegszólalások voltak: azt mondták el, ami tetszik nekik, de a tervezés további menetére javaslataik kevésbé voltak.

A következő vázlatterv bemutatáson ezen változtatni fogunk, jó lenne, ha a terv és a koncepció továbbvitele szempontjából releváns megjegyzéseik lennének egymás számára. Hogy ezt pontosan hogy érjük el, az még kérdés.

2016. 03. 21. – A koncepció írásbeli megfogalmazása és visszahatása

Két héttel ezelőtt azt kértük a hallgatóktól, hogy a nagyjából összeállt koncepciót írják le 1000-2000 karakterben. Elmondtuk, hogy ezek a szövegek a következő órán el fognak hangzani, így fordítsanak kellő energiát a megírására.

A mai órára Sárog Noémi ötödéves színészhallgatót hívtuk meg, hogy a saját belátása szerint olvassa fel a készült szövegeket. A felolvasás alatt a hallgató (aki a szöveget írta) kiállt a csoport elé, és a szöveget némán kísérhette táblára rajzolás, vagy bármiféle gesztikuláció. Mintha a színésznő lenne a magyar hangja. A felolvasás előtt néhány játékot játszottunk (névtanulós, bumm, stb.), így az órának felszabadult hangulata volt, bárki úgy érezhette, hogy megszólalhat, amikor csak akar.

A felolvasás után mindenki elmondta, hogy milyen érzés volt visszahallania saját szövegét, okult-e belőle. A visszajelzések erősen szórtak. Volt, aki azt mondta, hogy teljesen jó a leírás, így gondolkodik a tervéről. Volt aki azt mondta, hogy már rég nem ezt gondolja, mert ezt egy héttel ez előtt írta, azóta sokat változott a terv. Volt aki szerint visszahallva a koncepciót, az borzasztóan unalmas, és volt aki szerint ez az egész szituáció megalázó: nem kéne a saját, személyes szövegét felolvasni. (Erre Sugár Péter reagálta azt, hogy amit az építész csinál, az sohasem magánügy, mindig közügy, így jobb, ha ehhez hozzászokik a kolléga.)

A feladat célja több rétegű volt. Egyrészt a koncepció leírása segítette a gondolatok összerendezését és sűrítését, másrészt a saját szöveg visszahallása általában újabb gondolatokat generált. Harmadrészt a színpadi jelenlét gyakorlására is alkalom nyílt egyszerűsített formában: a hallgatónak nem kellett arra figyelnie, hogy mit mond, hogyan mondja, hisz a színésznő érthetően, szépen olvasta fel a szövegeket; csupán arra kellett figyelnie, hogy mit csinál, hogyan áll stb. Negyedszer: gyakran adódik olyan helyzet, hogy az építész kezei közül kiadott munka elkezd élni önálló életét (pl. egy ház). A feladat erre is tapasztalati tanulságot szolgáltatott. A megírt szöveg más (ráadásul egy nem építész személy) interpretációjában egészen másként hatott. Például Noémi pátosszal és teljes beleéléssel ejtette ki a „raktár” és a „gépészet” szavakat, melyet ilyen módon még nem hallottam kimondani. Nem volt benne a területek alárendelt szerepének értése, ez számomra is tanulságos volt.

Összegezve a feladatban a két skiccpausz között megbújó gondolat felnagyítása, kibontása zajlott. A rajzok közti párbeszéd saját magunkkal itt tetten

érhetővé, mások által hallhatóvá vált, mégpedig nemcsak a konzulens és a hallgató között, hanem szélesebb közönség előtt is.

2016. 04. 04. – A koncepció rétegeinek újrendezése

A mai órán a feladat a következő volt: (1) a kapott A4-es papírra rajzolj azt, amit akarsz! Mindegy mit. (2) A lapok összecszerelése után egy másik diák által rajzolt rajzot értelmezd a féléves terved kontextusában fél óra alatt. Mindegy, milyen módon, de alakítsd át úgy a papírt, hogy a tervedből valami jelenjen meg benne. (Ez lehet a koncepció, egy látvány, csomópont, homlokzat, funkciósema stb.) Az idő lejártával egyesével elmondták, hogy mit kaptak, és hogy hogyan egészítették ki a rajzot, illetve, hogy milyen inspirációt merítettek a feladatból.

A feladat egyrészt szól a tét nélküli, de adott időben kötelező intuíciónról és az elhibázhatatlan feladatok végrehajtásának bátorságáról, másrészt a tervezés folyamán újra meg újra kiderülő és a tervbe integrálandó szempontokról, adatokról, információkról, véleményekről (pl egy statikus véleménye, hogy kell két oszlop a terem közepére).

A feladat szépen sikerült, többnyire kreatívan álltak hozzá. Volt, aki egy fát kapott és egy jellemző kerti nézetet rajzolt köré, volt, aki egy autót, és azt alaprajzként értelmezve belerakta a funkciósemáját, volt, aki krikszkrakszot kapott és a homlokzatát rárajzolva azt mondta, miért is ne lehetne ilyen a homlokzat?

Természetesen a születő ötletek kezdetiek voltak, de az egész koncepció és házról való gondolkodás nyomán az új réteget a meglévők szétnyitásával és újra rendezésével többnyire be tudták építeni. A feladat célja a koncepció zártságának felbontása és az arról való szabad, a változtatásokra nyitott gondolkodás elősegítése volt.